

Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto
Lsn Jari Salila

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Oikeusministeriön lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain, ympäristönsuojelulain ja vesilain 3 ja 11 luvun muuttamisesta (HE 175/2024 vp)

Ympäristövaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikossa mainitussa asiassa. Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettua lakia, ympäristönsuojelulakia ja vesilakia. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025.

Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettuun lakiin lisättäisiin uudet lupamenettelyssä sovellettavaksi tulevat säännökset vesien tilan ympäristötavoitteista. Vesienhoidon tavoitteiden saavuttamisen määräajan pidentämistä ja alennettuja tilatavoitteita koskevia säännöksiä selkeytettäisiin ja ajantasaistettaisiin.

Ympäristönsuojelulakiin ja vesilakiin lisättäisiin uusi ympäristötavoitteita koskeva luvanmyöntämisedellytys, joka perustuisi EU:n tuomioistuimen oikeuskäytännössä vahvistuneeseen tulkintaan. Samalla mainittuihin lakeihin lisättäisiin ympäristötavoitteista poikkeamista koskevat säännökset.

Oikeusministeriö esittää lausuntonaan kunnioittavasti seuraavan.

Yleisiä huomioita

Oikeusministeriö on antanut ehdotuksesta sen valmisteluvaiheessa ympäristöministeriölle lausunnon (21.11.2023 VN/30326/2022-OM-107). Oikeusministeriön esittämät huomautukset on otettu huomioon.

**Postiosoite
Postadress**

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

**Käyntiosoite
Besöksadress**

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

**Puhelin
Telefon**

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

**Faksi
Fax**

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

**S-posti, internet
E-post, internet**

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Euroopan unionin tuomioistuin on antanut useita vesipolitiikan puitedirektiiviä koskevia ratkaisuja. Näiden myötä oikeustila on muuttunut toiseksi verrattuna siihen, millaista järjestelmää vesipolitiikan puitedirektiivin arvioitiin edellyttävän sitä alun perin kansallisesti täytäntöön pantaessa. Oikeusministeriö pitää ehdotettuja lainmuutoksia tarpeellisina ja kannattaa niitä.

Lakiehdotukset nro 1 ja 2 (laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta ja laki ympäristönsuojelulain muuttamisesta)

Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettuun lakiin esitetään sisällytettäväksi uusi 3 a luku vesien tilan ympäristötavoitteista. Ehdotettuun 20 a §:ään sisällytettäisiin säännökset vesienhoidon tavoitteiden ja 20 b §:ään säännökset vesimuodostuman tilan heikentymättömyyden vaatimuksista lupamenettelyssä. Säännösten soveltamisalaa ei ole rajattu, joten sanotut vaatimukset koskevat periaatteessa kaikenlaisia hankkeita. Käytännössä kuitenkin hankkeet, joilla voi olla vaikutuksia vesimuodostuman tilatavoitteen saavuttamiseen tai tilan heikentymiseen, ovat ympäristönsuojelulain tai vesilain nojalla luvanvaraisia.

Ehdotetussa 20 c §:ssä säädettäisiin ympäristötavoitteista poikkeamisesta. Ehdotetun säännöksen mukaan 20 a ja 20 b §:n vaatimuksista voitaisiin poiketa ympäristönsuojelulain tai vesilain mukaisessa lupamenettelyssä uuden hankkeen tai toiminnan vuoksi. Oikeusministeriöllä ei ole huomauttamista itse poikkeamisen edellytyksiin, jotka perustuvat vesipolitiikan puitedirektiiviin. Poikkeamisasia käsiteltäisiin lupamenettelyn yhteydessä. Ratkaisua on pidettävä perusteltuna niin aineellisen sääntelyn kuin menettelyn näkökulmasta. Ehdotetulla sääntelyllä vältettäisiin uusi erillinen menettely ja poikkeamisen edellyttämät toimintaa koskevat määräykset voitaisiin antaa hanketta koskevan hakemuksen käsittelyn yhteydessä.

Ympäristötavoitteista poikkeaminen tuo varsinkin ympäristönsuojelulain mukaiseen harkintaan nähden uudentyyppisen, intressivertailua ja hankkeen teknis-taloudellista toteuttamiskelpoisuutta yhdistelevän ulottuvuuden (20 c §:n 2 momentin 2 ja 3 kohdat). Tällä hetkellä ympäristönsuojelulain mukainen harkinta ei tämänkaltaisia elementtejä sisällä, vaan lupa on myönnettävä hankkeen hyödyllisyydestä riippumatta, jos laissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Vesilain osalta muutos ei ole yhtä merkittävä, koska vesilain mukainen lupaharkinta on jo ennestään perustunut pitkälti intressivertailuun. Merille pantavaa on, että poikkeamismahdollisuus koskee ainoastaan ympäristötavoitteita, ei ympäristönsuojelulain mukaisia luvan myöntämisedellytyksiä laajemmin.

Lakiehdotus nro 3 (laki vesilain 3 ja 11 luvun muuttamisesta)

Vesilain 3 luvun 4 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, joka sisällyttää vesimuodostuman tilatavoitteen luvan myöntämisedellytyksenä osaksi vesilain mukaista

lupaharkintaa. Säännös on kirjoitettu ehdottoman luvan myöntämisesteen muotoon ("Lupaa ei saa myöskään myöntää, jos vesitaloushanke vaarantaa pintavesimuodostuman tai pohjavesimuodostuman tilatavoitteen saavuttamisen vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain 20 a §:n vastaisesti tai jos vesitaloushankkeesta voisi aiheutua mainitun lain 20 b §:n vastaista vesimuodostuman tilan heikentymistä."). Toisin kuin vesilain varsinaisesta ehdottomasta luvan myöntämisestestä (nykyinen 3 luvun 4 §:n 3 momentti, joka siirtyisi lainmuutoksen myötä 4 momentiksi), vesistön tilatavoitteesta poikkeaminen olisi laissa säädetyin perustein mahdollista. Tästä säädettäisiin 3 luvun uudessa 4 a §:ssä.

Ehdotetut lainmuutokset johtaisivat siihen, että vesienhoidon tavoitteet tulisi ottaa vesilain mukaisessa lupaharkinnassa huomioon toisaalta intressivertailussa (vesilain 3 luvun 6 §:n 2 momentti), toisaalta poikkeamismahdollisuuden sisältävänä luvan myöntämisesteenä (vesilain 3 luvun 4 §:n ehdotettu 3 momentti). Jatkossa vesilain mukaisen luvan myöntäminen edellyttäisi kaikkien kolmen edellytyksen (intressivertailu/ehdoton luvan myöntämiseste/tilatavoite) täyttymistä.